

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Кафедра цивільного процесу

ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС НА ЗЛАМІ СТОЛІТЬ

Матеріали науково-практичної конференції,
присвяченої 50-річчю заснування кафедри цивільного процесу

(м. Харків, 20–21 жовтня 2016 року)

За загальною редакцією професора К. В. Гусарова

Харків
«Право»
2016

УДК 347.9
ББК 67.310я431
Ц85

Ц85 **Цивільний процес на зламі століть : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 50-річчю заснування каф. цив. процесу (м. Харків, 20–21 жовт. 2016 р.) / за заг. ред. К. В. Гусарова. – Х. : Право, 2016. – 164 с.**

ISBN 978-966-937-089-1

Тези доповідей учасників конференції присвячені 50-річчю заснування кафедри цивільного процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, яка почала функціонувати як самостійний науковий підрозділ вищого навчального закладу 1 вересня 1966 р. на виконання наказу Міністра вищої та середньої спеціальної освіти УРСР № 262 від 27 квітня 1966 р. За півстолітню діяльність науковий колектив кафедри здійснив вагомий внесок у розвиток науки цивільного процесуального права як на теренах України, так і за її межами, брав активну участь у вдосконаленні цивільного процесуального законодавства, тим самим затвердивши свій науковий та професійно-практичний авторитет як впливової процесуальної цивілістичної наукової школи.

Для науковців, викладачів, студентів юридичних ВНЗ і всіх, хто цікавиться питаннями цивільного процесу.

УДК 347.9
ББК 67.310я431

ISBN 978-966-937-089-1

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2016
© Оформлення. Видавництво «Право», 2016

3. Directive 2013/11/EU of The European Parliament and of the Council of 21 May 2013 on alternative dispute resolution for consumer disputes and amending Regulation (EC) No 2006/2004 and Directive 2009/22/EC (Directive on consumer ADR) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32013L0011>. – Заголовок з екрана.
4. Комплексна програма розвитку фінансового сектора України до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15>. – Заголовок з екрана.
5. Стратегія реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг на 2012–2017 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/867-2012-%D1%80>. – Заголовок з екрана.
6. Омбудсмен у фінансовій сфері: чи зможе він захистити права українців? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gurt.org.ua/articles/19820/>. – Заголовок з екрана.
7. Міжнародні аналітики: українським споживачам допоможе фінансовий омбудсмен [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zhvaniya.com/ua/print_art/14668/. – Заголовок з екрана.
8. Законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення на фінансових ринках України системи захисту користувачів фінансових послуг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF7EI00I.html. – Заголовок з екрана.
9. Омбудсмен [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.nabu.com.ua/ukr/ombudsmen_ukr/\\$](http://www.nabu.com.ua/ukr/ombudsmen_ukr/$). – Заголовок з екрана.
10. Статут НАБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nabu.com.ua/ukr/about/statute/>. – Заголовок з екрана.
11. Как будет работать финансовый омбудсмен в Украине? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2016/1/12/139783.htm>. – Заголовок з екрана.
12. Слободян О. Фінансовий омбудсмен: в пошуках правової моделі [Електронний ресурс] / О. Слободян // Часопис з юрид. наук. – 2015. – № 1. – Режим доступу: <http://periodicals.karazin.ua/jls/article/view/1641>. – Заголовок з екрана.

Цувіна Т. А.,

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри цивільного процесу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ПАРТИСИПАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ СПОСІБ ВИРІШЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ У ФРАНЦІЇ

В умовах інтеграції до європейського простору одним із пріоритетних напрямів конституційно-правової реформи в Україні визнається підвищення ефективності цивільного судочинства з метою забезпечення кожному права на справедливий судовий розгляд відповідно п. 1 ст. 6 ЄКПЛ. У такому контексті все більшої популярності набувають такі альтернативні способи вирішення цивільно-правових спорів, як третейське судочинство, міжнародний комерційний арбітраж, медіація тощо, які, з одного боку, дозволяють розвантажити судову систему та підвищити її ефективність, а з іншого – диверсифікують форми захисту порушених, невизна-

них або оспорюваних прав, свобод та інтересів осіб на національному рівні. Очевидно, що реформування національного законодавства у сфері альтернативного вирішення цивільно-правових спорів має відбуватися з урахуванням міжнародних стандартів доступності правосуддя, відповідно до сучасного розуміння якого держава повинна забезпечити доступ не лише до судових органів класичного типу, однак і до альтернативних способів вирішення спорів, упроваджених на національному рівні [1, с. 96; 2; 3, с. 1314]. Проте вітчизняна практика альтернативного вирішення цивільно-правових спорів викликає низку проблем, що пов'язані як із вадами або відсутністю правового регулювання у національному законодавстві окремих способів альтернативного вирішення спорів, так і з необхідністю обрання оптимальної моделі альтернативного вирішення цивільно-правових спорів та її інтеракції з цивільним судочинством.

Зважаючи на зазначене, сьогодні одним із найактуальніших завдань є вироблення концептуального підходу до ефективної та оптимальної моделі альтернативного вирішення цивільно-правових спорів як форми захисту невизнаних, оспорюваних та порушених прав, свобод та інтересів осіб. Зазначений підхід має базуватися на наступних теоретичних положеннях. По-перше, наявність ефективної моделі альтернативного вирішення цивільно-правових спорів як форми захисту невизнаних, порушених чи оспорюваних прав, свобод та інтересів осіб є необхідною передумовою розвитку громадянського суспільства та правової держави, що базується на основоположному принципі верховенства права. По-друге, система альтернативного вирішення цивільно-правових спорів має характеризуватися єдністю підходів до правового регулювання та принципів її функціонування, однак з урахуванням особливостей конкретних способів, що до неї входять. По-третє, правове регулювання альтернативного вирішення цивільно-правових спорів повинно бути реформоване у відповідності до міжнародних стандартів у цій сфері та спрямоване на забезпечення кожному права на справедливий судовий розгляд у контексті п. 1 ст. 6 ЄКПЛ.

На наш погляд, цікавим та корисним у процесі реформування вітчизняного законодавства у цій сфері має стати досвід зарубіжних держав щодо впровадження різних способів альтернативного вирішення цивільно-правових спорів. Зокрема, на увагу заслуговує досвід Франції, де з 2010 р. існують так звані партисипативні процедури (*la procédure participative*), сутність яких полягає у проведенні переговорів між сторонами з метою врегулювання спору без залучення третьої нейтральної сторони, однак за обов'язкової участі адвокатів сторін, а також подальшому затвердженні судом досягнутої угоди або судовому розгляді всього чи частини спору, щодо яких не було досягнуто домовленості (статті 2062–2068 ЦК Франції [4] та статті 1542–1564 ЦПК Франції [5]).

Партисипативна процедура застосовна до спорів, що допускають вільне розпорядження правами суб'єкта правовідносин, крім трудових спорів (ст. 2064 ЦК Франції), якщо такі спори не є предметом судового розгляду або розгляду справи в арбітражі. Протягом проведення партисипативної процедури виключається можливість звернення до суду, крім випадків порушення умов договору про проведення такої процедури однією зі сторін.

Партисипативній процедурі передують укладення договору про її проведення (статті 2062–2068 ЦК Франції, ст. 1545 ЦПК Франції), у якому, зокрема, зазначаються:

прізвища, імена та по батькові, адреси сторін спору та їх адвокатів, строк проведення відповідної процедури, предмет спору, документи та інформація, необхідна для вирішення спору, і порядок обміну такими документами або інформацією.

Структурно партисипативна процедура складається з двох етапів: договірної процедури (*la procédure conventionnelle*; статті 1544–1555 ЦПК Франції) та процедури судового розгляду (затвердження судом угоди, досягнутої за результатами проведення партисипативної процедури, та розгляд судом питань, щодо яких не досягнуто згоди; *la procédure aux fins de jugement*; статті 1557–1564 ЦПК Франції).

Договірна процедура є першим етапом партисипативної процедури. Її сутність полягає у переговорах сторін за обов'язкової участі їхніх адвокатів, які допомагають сторонам у досягненні домовленості щодо спірних питань. На відміну від інших способів альтернативного розгляду цивільних справ, проведення партисипативної процедури не передбачає залучення третьої нейтральної сторони, як це має місце, наприклад, під час медіації чи третейського судочинства. Комунікація між сторонами відбувається саме через адвокатів (ст. 1545 ЦПК Франції). Крім того, передбачено право сторін на звернення до спеціаліста (*le recours à un technicien*) (статті 1547–1554 ЦПК Франції), який обирається за угодою сторін із окресленням кола його завдань та за результатами розгляду спору надає сторонам свій висновок у письмовій формі, який у подальшому може бути використаний у суді (статті 1553–1554 ЦПК Франції).

Договірна процедура відповідно до положень ст. 1555 ЦПК Франції може бути закінчена з таких підстав: 1) вплив установленого договором строку проведення партисипативної процедури; 2) дострокове розірвання сторонами договору про проведення партисипативної процедури, вчинене у письмовій формі; 3) досягнення сторонами домовленості про врегулювання спору або складення протоколу, що фіксує продовження існування спору або його частини. У випадку досягнення домовленості між сторонами укладається договір про врегулювання всього або частини спору в письмовій формі.

Другий етап партисипативної процедури – судовий розгляд – проводиться за ініціативою сторін з метою затвердження угоди про врегулювання спору (*la procédure d'homologation d'un accord mettant fin à l'entier différend*; ст. 1557 ЦПК Франції) та розгляду в суді тієї частини вимог, щодо якої не було досягнуто домовленості (*la procédure de jugement du différend persistant*; статті 1558–1559 ЦПК Франції). У заяві, яка подається до суду за результатами проведення договірної процедури, зазначаються відомості, аналогічні тим, що містяться в договорі про проведення партисипативної процедури, та додається сам договір. У випадку, коли спір не врегульовано або досягнуто згоди лише щодо частини спірних питань, у заяві до суду має міститися також клопотання про розгляд спірних питань, щодо яких не було досягнуто згоди під час договірної процедури; сутність зазначених спірних вимог із вказівкою на обставини права та факту, якими сторони їх обґрунтовують; висновок спеціаліста, якщо такий залучався до розгляду справи; супровідна документація протягом договірної процедури (ст. 1560 ЦПК Франції).

Повноваження суду на цьому етапі диференціюються залежно від результатів, досягнутих під час договірної процедури. По-перше, у випадку, коли за результатами договірної процедури досягнуто згоди з усіх спірних питань, сторони або одна з них можуть звернутися до суду із заявою про затвердження досягнутої домовленості

з метою надання останній виконавчої сили. По-друге, якщо за результатами договірної процедури згоди досягнуто лише щодо частини спірних питань, то сторони або одна з них можуть звернутися до суду із заявою про затвердження домовленості щодо тієї частини вимог, стосовно яких було досягнуто згоди, а щодо іншої частини – з проханням до суду вирішити спір по суті. По-третє, якщо під час дії договору про проведення партисипативної процедури сторонам не вдалося врегулювати спір добровільно, то сторони або одна з них можуть звернутися до суду із заявою про розгляд спору по суті.

Література

1. Цувіна Т. А. Право на суд у цивільному судочинстві : монографія / Т. А. Цувіна. – Х. : Слово, 2015. – 281 с.
2. Сакара Н. Ю. Проблема доступності правосуддя у цивільних справах : монографія / Н. Ю. Сакара. – Х. : Право, 2010. – 256 с.
3. Курс цивільного процесу : підручник / за заг. ред. В. В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – 1352 с.
4. Code civil des Français [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721&dateTexte=20150808>.
5. Code de procédure civile [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070716&dateTexte=20150817>.